

Internet in de lessen Nederlands: nachtmerrie of droom?

Kris Van Rhode

Tot een paar jaar geleden vond niemand het abnormaal als je nog met de typemachine werkte. Nu voel je het schaamrood naar je wangen stijgen als je zegt dat je niet met een pc kan werken. Een leerkracht zonder e-mailadres kan nog net... alhoewel. En ook al heb je thuis geen internetverbinding, toch veronderstelt men dat je weet wat internet is en dat je ermee kan omgaan.

Nu het internet ook in heel veel scholen gemakkelijk toegankelijk is geworden, lijkt het meer dan vanzelfsprekend dat je internet in je lessen integreert. Alle informatie waarvoor je vroeger de deur uit moest, bekijk je nu wanneer en waar je wil. Je leerlingen voor een toets een volledig bewerkt artikel uit de krant van de dag voorschieten? Het kan, tenminste... als je hieraan wat nachtrust wil opofferen. Wat een droom! Of is het eerder een nachtmerrie? Biedt het internet inderdaad hulp aan de leraar Nederlands in het secundair onderwijs of is hij er alleen maar een slachtoffer van? Kan een vluchtig medium als internet echt iets bieden? Laten we het aanbod eens bekijken¹.

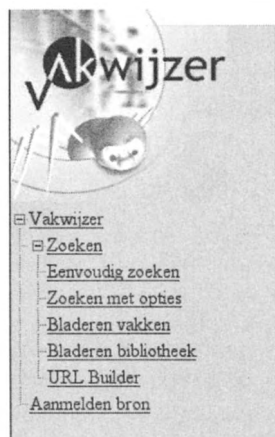
Eerst en vooral: waarvoor wil je het internet gebruiken? Bekijk je internet als bronnenmateriaal of verwacht je kant-en-klare lessen? Of nog wat anders? Er is hier duidelijk een evolutie in het internetaanbod. Enkele jaren geleden waren er voor het schoolvak Nederlands vooral kortere pagina's waarin één aspect (één auteur, één tekst,...) belicht werd. Vrij snel volgden linkspagina's en geleidelijk aan werden sites professioneler. Iedere organisatie die zichzelf respecteert, heeft nu een site. Heel wat van die sites bestaan uit verschillende pagina's die een massa informatie bieden. Sommige sites groeiden uit tot uitgebreide informatiebronnen die je met

een goed navigatieprogramma kan bekijken. Andere bleven in het beginstadium steken en bieden na jaren nog steeds dezelfde informatie als in het begin van hun bestaan. Het materiaal is dus steeds ruimer geworden, maar niet alle sites hebben hetzelfde niveau bereikt. Naast het bronnenmateriaal kwamen er geleidelijk aan meer lesgerichte sites en soms complete cursussen. Ook vrij nieuw zijn de zogenaamde *webquests* (zie ook *Spiekerskornet* in deze *VONK*, nvdr). Eigen aan het internet is dat de kwaliteit heel verscheiden is; iedereen kan er zijn of haar ding op kwijt. Het is dan ook een hele klus om de goede van de slechte sites te onderscheiden.

CENTRALE DATABANK

In Nederland heeft men ervoor gekozen de centrale linksdatabank *Vakwijzer/Kennisnet* aan te leggen: <<http://vakwijzer.kennisnet.nl>>. Sites worden aangebracht en beoordeeld door enkele mensen die hiervoor een kleine vergoeding krijgen. Of al die beoordelaars over voldoende capaciteiten beschikken, weet ik niet. Positief is alleszins dat men probeert de sites te rubriceren,

bijvoorbeeld 'Taalvaardigheid luisteren'. Beoordelaars kennen sterren toe aan de site. In principe zouden verschillende mensen een site moeten evalueren, waardoor de beoordeling wat betrouwbaarder is. Vakwijzer is er voor verschillende vakken. Je kan het doorzoeken op verschillende manieren; de meest voor de hand liggende zijn via trefwoord of via bladeren. Dat levert meestal het beste resultaat op.

<http://vakwijzer.kennisnet.nl>

Kies je op de startpagina voor 'Vakwijzer', dan krijg je links een navigatiemenu en rechts een trefwoordenbalk. Zelf kies ik meestal voor het menu en klik daar op 'Bladeren vakken'. Voor Nederlands in het secundair (voortgezet) onderwijs kies je voor 'VO-Nederlands'. Nu krijg je in het rechterscherf het begin van een boomstructuur met zes takken onder Nederlands en los daarvan al een hele lijst links en beoordelingen. Meestal is het interessanter als je nog verder specificeert, bijvoorbeeld 'Taalbeschouwing'. Deze tak levert ook een aantal links op, maar je kan nog verder specificeren via de boomstructuur, bijvoorbeeld 'Taalverandering'. Nu krijg je weer een aantal links, specifiek voor dit trefwoord, en bovenaan wordt de boom niet verder gesplitst. Bij 'Taalverandering' horen 31 sites; je krijgt eerst de sites met de hoogste beoordeling (vijf sterren), dat zijn er vandaag een zevental.

Hoewel Vakwijzer geregeld op dode links gecontroleerd wordt, sluipen er toch nog wat onnauwkeurigheden binnen. Maar meestal levert een zoektocht met Vakwijzer heel wat interessante sites op. Bij iedere site krijg je informatie, eerst in de linkslijst zelf over de inhoud van de pagina en verder, na een klik op de infoknop, ook over de bruikbaarheid in het onderwijs. Je kunt op basis hiervan beslissen of je de site zelf zal bezoeken. Of een site al dan niet gedidactiseerd is, zal Vakwijzer niet altijd expliciet vermelden. Over de site <www.onzetaal.nl> lees je bijvoorbeeld op de linkspagina van Vakwijzer:

Hit	Titel	Taal	Beperking	Oordeel
1	<p><u>Onze Taal op internet</u></p> <p>Site over de Nederlandse taal met een taaladviesdienst, verschillende dossiers over taal, en veel koppelingen naar andere websites over taal.</p> <p>2 beoordeling(en) met gemiddeld 4.0 sterren voor de site http://www.onzetaal.nl</p> <p></p>			*****

Na een klik op de infoknop vinden we de twee beoordelingen, telkens met de doelgroep (ouder, leerling, docent), de vakgebieden (schrijven, grammatica, taaladvies,...), de onderwijsniveaus (vertaald naar Vlaanderen is dit bijvoorbeeld: basisonderwijs, bso, hoger onderwijs,...). Ten slotte staat er een verwijzing naar het SISO-nr. in de bibliotheek. Vakwijzer verwijst voor VO-Nederlands naar ca. 200 sites (wat niet echt veel is), maar is een goed uitgebouwde en goed te doorzoeken databank. Iets gelijkaardigs als Vakwijzer bestaat er in Vlaanderen (nog) niet. Enkele sites werpen zich op als dé Vlaamse onderwijssites, maar ik heb hier toch mijn bedenkingen bij. Veel verder staan we na dit alles nog niet.

INTERNET ALS NASLAGWERK EN CATALOGUS

Bekijken we het internetaanbod opnieuw, maar nu vanuit een andere hoek. Zoals ik reeds vermeldde, zijn op het internet veel informatieve sites te vinden. Je kan die gebruiken om je eigen kennis over een bepaald aspect uit te diepen of op te frissen. Of je kan de leerlingen gerichte opdrachten geven door hen in deze sites bepaalde informatie te laten opsporen.

Wil je leerlingen informatie laten zoeken, bijvoorbeeld over een bepaalde literaire stroming, dan kan je ze 'gewoon' laten zoeken via een zoekmachine op internet (zie ook de bijdrage van Veerle Geudens in deze VONK, nvdr) of je kan ze enkele sites aanbieden waarvan je weet dat die informatie daar te vinden is. Ik bracht op mijn eigen site een aantal sites rond literatuurgeschiedenis bij elkaar. Dat is heel handig voor mezelf, maar ook voor de leerlingen bij een opdracht in de klas of thuis. Ook op mijn taalpagina verzamelde ik een aantal informatieve sites, onder andere over taalgeschiedenis.

Verschillende van deze sites zijn door collega's voor hun eigen leerlingen geschreven, veronderstel ik. De taal is dikwijls aangepast aan het niveau van een leerling van het secundair onderwijs. Het is heel gemakkelijk om bij dergelijke sites opdrachten voor selectief/intensief lezen te maken. Ik gebruikte hiervoor bijvoorbeeld al:

- de literatuurpagina 'Kunst en literatuurgeschiedenis 1880-2000' van onder andere Harry van Blijswijk:
<<http://home.wanadoo.nl/blyswyk/stromingen/20ste%20eeuw/20ste-eeuw.htm>>
- de taalpagina's 'Geschiedenis van het Nederlands' van de universiteit van Wenen, wel behoorlijk moeilijk voor sommige leerlingen:

<www.ned.univie.ac.at/publicaties/taalgeschiedenis/nl/>

- of een deel van de cursus van Koert Van de Velde:

<<http://home2.planetinternet.be/wispel/vakinfo/nederlands/cursus/theorie/leer15Dtaal.htm#TAALGESCHIEDENIS>>

Leerlingen moesten voor het beantwoorden van de vragen niet alleen gericht kunnen zoeken binnen een tekst, ze moesten ook een beetje inzicht hebben in de opbouw van een internetpagina.

Laat je leerlingen informatie over een bepaald onderwerp opzoeken met de bedoeling dat ze die ook verwerven, dan is het zinvol hun een aantal URL's aan te bieden. Anders ben je bezig met een ander soort oefening. Het vinden van informatie is een oefening op zich die vooral in de lagere jaren van het secundair onderwijs nog belangrijk kan zijn. Ook hier merk ik een duidelijke evolutie. Enkele jaren geleden bestonden mijn internetlessen in de derde graad geregeld uit het zoeken van informatie (bijvoorbeeld: *welke trein moet ik nemen?*) of een soort quizvragen (bijvoorbeeld: *welke fysicus studeerde in periode x in Oxford?*). Nu hebben de meeste leerlingen deze zoekvaardigheden onder de knie. Dergelijke oefeningen komen vooral aan bod in de eerste graad.

Zoekopdrachten in een hogere graad kunnen wel zinvol zijn als voorbereiding op het schrijven van een scriptie. Leerlingen hebben doorgaans weinig ervaring met het zoeken in bibliotheekcatalogi. Catalogi van grote bibliotheken, en in enkele provincies ook al van plaatselijke bibliotheken, staan online. Je kan er zelfs terugvinden tot wanneer een boek uitgeleend is. Links naar bibliotheekcatalogi vind je onder andere in <www.dedigitheek.be/lbib.htm>.

Voor lees oefeningen kan je leerlingen binnen één site (of pagina) laten zoeken, maar je kan ook een opdracht over verschillende sites (of pagina's) geven. Dat deed ik bijvoorbeeld voor een inleidende les over dialecten: zie mijn site ('Enkele lessen met ICT'). Nadeel van dergelijke opdrachten is wel dat je ze niet jaren na elkaar kan gebruiken. Pagina's verdwijnen of veranderen, een opdracht is dus heel snel verouderd. Je controleert dus best de te raadplegen pagina's kort voor de les of je downloadt de sites op je eigen pc en laat de leerlingen droogsurfen (zie ook de bijdrage van Jeroen De Vlieghe & Ine Callebaut in deze VONK, nvdr).

Behalve informatieve pagina's vind je op het net ook bronnenmateriaal. Hiermee bedoel ik dat je met netmateriaal je eigen bloemlezing kan

samenstellen. Voor het recente materiaal beperkt zich dat meestal wel tot minder bekende schrijvers. Voor ouder werk heb je de prachtige site van L.J. Coster, die iedere leraar Nederlands moet kennen: <www.ljcoster.nl>. Verder is er ook de site met en over Middelnederlandse literatuur: <www.literatuurgeschiedenis.nl>. Daar kan je niet alleen wat lezen, maar ook wat zien.

www.literatuurgeschiedenis.nl

Materiaal genoeg dus, je hoeft geen encyclopedie te kopen, alles staat online. En dan heb ik het nog niet gehad over de krantenpagina's. Hoeveel mogelijkheden heb je hiermee niet? Met één klik krijg je bij een ingegeven trefwoord een hele resem artikelen in je schoot geworpen. Je kan alle leerlingen van de klas een ander artikel over hetzelfde onderwerp geven. Goed uitgangspunt voor een discussie en dergelijke.

Links naar krantenpagina's vind je op www.dedigitheek.be/lmed.htm of mijn site.

<http://dit.is/jeugdliteratuur>. Bovendien vind je hier allerlei links naar jeugdliteratuurpagina's en ook fragmenten uit het werk van Schuyesmans zelf. Dus hier wel recent werk van een gekend schrijver.

BOEKBESPREKINGEN, DE SPIEKPLEK VAN HET NET

Wanneer leerlingen een boekbesprekingopdracht krijgen, denken ze onmiddellijk aan internet. Zij kennen allemaal de zogenaamde scholierenpagina's waarvan er massa's op internet te vinden zijn. Ook daarvan bracht ik er een aantal bijeen op mijn literatuurlinkpagina. Laat je leerlingen weten dat je deze pagina's kent, maar dan nog nemen ze de gevonden boekbespreking klakkeloos over, compleet met 'eigen' mening en spellingfouten. Je kan beter een mooie vergelijkende studie laten maken: wat is het verschil tussen de verschillende besprekingen van *Het gouden ei* van Tim Krabbé bijvoorbeeld? Tip bij het terugvinden van een boekbespreking-zonder-bron: tik in het zoekvenster van Google (of van een andere zoekmachine) een zin uit de leerlingenboekbespreking in. Google zegt je uit welke site de zin komt.

Wil je voor jezelf heel snel informatie over een boek vinden, dan is het Vlaamse Bibnet www.bib.vlaanderen.be een absolute

<http://dit.is/jeugdliteratuur>

aanrader. Ook de recensiepagina's van kranten kunnen je al een heel eind op weg helpen: zie mijn site. Interessante pagina's voor informatie over een auteur vind je bij Schrijversnet: www.schrijversnet.nl.nl/.

En voor jeugdliteratuur is er de enorm uitgebreide pagina van Willy Schuyesmans:

GEDIDACTISEERD?

Maar wat doe je met al dat materiaal als je geen tijd hebt of als je thuis geen internetverbinding hebt zodat je deze pagina's niet kan didactiseren? Geen internetintegratie in de lessen dan maar? Gelukkig zijn er uitzonderingen: zie hiervoor onder andere op mijn site ('Enkele lessen met ICT'). Enkele literatuurpagina's die ik hoger vermeldde, bevatten ook uitgewerkte cursussen. Daarnaast vind je kleinere pagina's met oefeningen, bijvoorbeeld voor spelling. Heel wat van deze pagina's zijn op verschillende niveaus te gebruiken.

Voor spelling bestaan er trouwens enkele goede softwarepakketten. *Muiswerk* en *Nedercom* hebben daarnaast ook oefeningen voor formuleren (syntaxis) en samenvatten. Enkele Nederlandse sites geven opdrachten bij krantenartikelen. Hier en daar vind je *webquests*, sommige al wat beter dan de andere. Enkele voorbeelden – eventueel nog wat aan te passen aan de eigen situatie of wat uit te breiden – vind je bij www.webkwestie.nl/v-start.htm (kies voor Nederlands). De hier vermelde opdrachten zijn bedoeld voor het derde tot het laatste jaar secundair onderwijs. (In deze VONK zijn drie webquests opgenomen in de rubriek *Spiekerskorer*, nvdr.)

Bij de verschillende boekenpakketten (*Lijsters*, *Boektoppers*) bestaan ook sites. Sommige daarvan zijn echt de moeite waard:

www.inktaap.nl

<<http://webhost.wolters.nl/lijsters/servlet/lijsters>> en <www.boektoppers.nl>. Kant-en-klare lees- en schrijfoefeningen (en nog heel

wat meer mogelijkheden) krijg je met de discussiefora. Die vormen ook een onderdeel van de hierboven vermelde leesprojecten, maar daar is het uitgangspunt commercieel getint. Interessanter zijn projecten als de *Inktaap* <www.inktaap.nl> of <www.inktaap.com> en de *Jonge Jury* <www.jongejury.nl>. Ook interessant, maar totaal anders, is het forum bij het *Jongerenlagerhuis* <www.omroep.nl/vara/jongerenlagerhuis>. Hierbij hoort een tv-programma, dus je krijgt er een luisteroefening bovenop.

Iets anders wat weinig voorbereiding vraagt, is de leerlingen een site laten beoordelen. Zo gaf ik eens de opdracht een site voor amateurtoneel te bekijken. De leerlingen moesten nagaan of een amateurgezelschap met de hier aangeboden informatie effectief aan de slag kon. In tso-klassen laat ik een site van een bedrijf bespreken: welke doelgroep? welke informatie?, dus het hele communicatieschema toepassen. Je vindt gegarandeerd bruikbare sites, ook al heb je dat niet echt voorbereid. Grotere firma's hebben immers meestal een domeinnaam: <[www.\[merknaam\].be](http://www.[merknaam].be)>. Je kan de site ook laten beoordelen op gebruiksvriendelijkheid, dus niet inhoudelijk. Je kan zelfs een instructie laten schrijven: hoe gebruik ik deze site? En dan kan je je doelgroep nog aanpassen: voor mensen met/zonder internetervaring,...

COMMUNICEREN VIA HET NET

Leerlingen leren communiceren via het net lijkt op het eerste gezicht wat overbodig werk. Leerlingen communiceren inderdaad wel via het internet, maar ze doen dat dan vrijwel nooit op een zakelijke manier. Dat ze bij een e-mail ook hun naam of een onderwerp moeten vermelden, is voor heel wat leerlingen een probleem. Dat een bestand dat ze als bijlage versturen een herkenbare naam moet hebben, vergeten ze al eens. En waar de leerlingen al helemaal niet aan denken, is het taalregister dat ze bij e-mail hanteren. Hier heb je al een hele kluif aan. Voor wie opziet tegen het gebruik van discussiefora, kan e-mail een goed alternatief zijn; je hebt hier enkel een e-mailadres nodig en je les kan beginnen.

ZELF AAN DE SLAG

Wil je echt je eigen interactieve sites maken? Dat kan ook. In de virtuele leeromgeving *Blackboard* en de Vlaamse tegen-

hanger *Smartschool* kan je naast interactieve toetsen en oefeningen (met feedback en correctie door de pc) en een discussieforum ook cursussen en taken plaatsen (zie ook de bijdrage van Ann Vercouter in deze *VONK*). Daarnaast is er ook nog het voor educatieve doeleinden gratis softwarepakket *Hot Potatoes (HP)*, te downloaden op <<http://web.uvic.ca/hrd/halfbaked>>. Als je je (gratis) registreert, krijg je een volledig werkend pakket. Registreer je je niet, dan is het aantal opdrachten per oefening beperkt. Als tegenprestatie vraagt HP dat je de oefeningen op internet publiceert.

<http://web.uvic.ca/hrd/halfbaked>

Welke mogelijkheden biedt HP? Het pakket bevat zes programmeermodules waarmee je verschillende interactieve oefenvormen kan maken. Deze modules zijn:

- *JBC*: meerkeuze-opgaven;
- *JQuiz*: vragen met korte antwoorden;
- *JMix*: door elkaar gehaspelde woorden van een zin weer in de juiste volgorde plaatsen;
- *JCross*: kruiswoordraadsels;
- *JMatch*: matching-oefeningen;
- *JCloze*: invuloefeningen.

Op basis van bestaande teksten kan je oefeningen maken; toevoegen van klankfragmenten en afbeeldingen is ook mogelijk. De leerkracht kan tips of feedback toevoegen. Na elke oefening geeft het programma aan de leerling zijn score. Op het internet vind je uitgebreide handleidingen, ook in het Nederlands; het pakket zelf bevat een Nederlandse taalmodule. Je kan voor de handleidingen terecht op de site van HP zelf of ook op mijn site. Je vindt hier ook links naar andere sites met HP-oefeningen. De totaalmethode *NV Nederlands* onderneemt een poging om extra HP-oefeningen aan te bieden: zie <www.woltersplantyn.be/nvnederlands>.

Het nadeel van HP is dat je enkel met gesloten vragen kan werken. Leerlingen zijn wel gemotiveerd om zoveel mogelijk punten te halen en ze kunnen op hun eigen tempo werken. Je kan dergelijke oefeningen zeker gebruiken als voorbereiding voor toetsen, dan ben je zeker dat ze de oefening niet alleen voor de punten maken. Enkele vlijtige (of vleierige?) leerlingen maken zelfs de oefeningen ook thuis... Nog een klein nadeel van HP is dat je niet zelf de punten-toekenning kan bepalen en ik vind de punten soms wat te hoog. Daarom gebruik ik HP enkel voor oefeningen.

Een andere mogelijkheid – misschien nog een stapje verder – is dat je leerlingen zelf iets voor het net laat ontwerpen. Als alternatieve boekbespreking kan je een site rond een boek laten maken waarbij leerlingen bijvoorbeeld een pagina wijden aan de inhoud, de thematiek (met links naar sites hierover), een fragment, verwijzingen naar de auteur, verwijzingen naar recensies, enzovoort. Belangrijk hierbij is dat de leerlingen ook bronnen leren vermelden. Een pluspunt is dat leerlingen heel gevoelig zijn voor kritiek van niet-leerkrachten. Iedereen kan immers hun werkstuk bekijken; ze willen dus wel dat het er wat goed uit ziet. Dergelijke opdrachten kan je echter enkel laten maken door leerlingen die ook zelf iets van internetpagina's kennen of willen leren. Ik probeerde dit ooit met een klas die dat niet kon; alles moest dus door mij gedaan worden en dat project heb ik moeten opgeven. Maar soms levert het ook heel goede resultaten op. Oordeel zelf op mijn site ('Alternatieve boekbesprekingen door leerlingen'). Als je hieraan dan ook nog een 'voorstelling' koppelt, heb je meteen ook een spreekoefening. Vorig jaar kreeg ik van een groepje een prachtige PowerPoint-voorstelling met eigen foto's; dat is blijkbaar gemakkelijker dan een internetpagina maken.

NACHTMERRIE OF DROOM?

Internet vind ik een prachtig medium, maar het aanbod is wel zo groot dat het verslavend werkt. Wil je een beetje op de hoogte blijven, dan heb je snel tijd te kort. In deze tekst vermeldde ik slechts enkele sites. Andere internetverwijzingen (soms met een didactische tip) vind je op <<http://vakwijzer.kennisnet.nl>> of op mijn site. Er bestaan uiteraard nog andere links-

pagina's. Als uitgangspunt voor andere vakken kan je ook eens <www.dedigitheek.be> bezoeken, beheerd door Kris Gonnissen en Kris Van Rhode. Tot slot wil ik nog even verwijzen naar de internetpagina 'Ariadne verstrikt' van Karel Vanderbeke <<http://users.pandora.be/karel.vanderbeke/ariadne.htm>>. Daar vind je, naast enkele lesvoorbeelden, ook wat didactische commentaar.

Ook al vind je dat al wat internet te bieden heeft (voorlopig) nog elders te vinden is, toch denk ik dat we internet in de lessen moeten integreren. Bepaalde informatie zal enkel via het net te verkrijgen zijn. Denken we maar aan het *Belgisch Staatsblad*. We

moeten leerlingen vertrouwd maken met internetinformatie en met het gebruik van de pc. Daarnaast moeten we ze ook kritisch leren omgaan met de aangeboden informatie. Voor heel veel leerlingen is de pc immers op de eerste plaats een spelmedium en ze gebruiken slechts een deel van de mogelijkheden die de pc biedt.

Hoe het internet zal evolueren, weet ik niet. Maar dat bij het gebruik ervan de leer-, lees- en schrijfvaardigheden (en waarschijnlijk ook luisteren en spreken) nog belangrijker zullen worden, lijkt me wel duidelijk. Dat de leraar Nederlands hierbij een cruciale plaats inneemt, hoeft geen betoog. Tot ziens op het net?

Kris Van Rhode
p/a Sint-Jozefinstituut
Gemeenteplein 8
2550 Kontich
kris.vanrhode@pandora.be
www.hetschoolvaknederlands.be

Noot

- 1 Alle vermelde sites werden op 16 mei 2003 gecontroleerd en hebben ook een link op mijn eigen site: <www.hetschoolvaknederlands.be/nedweb.htm>